

รายงานการเข้าร่วมโครงการเอพีโอ

14-AG-02-GE-WSP-B

Workshop on Promoting Partnership to Develop Local Agriculture and the Food Industry

ระหว่างวันที่ 16-20 มิถุนายน 2557

ณ เมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา

จัดทำโดย ดร.วรรณศิริ วรรณรัตน์

นักวิจัยปฏิบัติการ สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2557

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

1.1 รหัสโครงการ: 14-AG-02-GE-WSP-B

ชื่อโครงการ: Workshop on Promoting Partnership to develop local Agriculture and the Food Industry

1.2 ระยะเวลา: 16-20 มิถุนายน 2557

1.3 สถานที่จัด: เมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา

1.4 ชื่อเจ้าหน้าที่เอพีโอประจำโครงการ:

Mr. Joselito C. Bernardo

1.5 จำนวนและรายชื่อวิทยากรบรรยาย: มีวิทยากร 3 ท่านดังต่อไปนี้

- Mr. Rajesh Bajai, INDIA
- Dr.Dindo Maamo Campilan, VIETNAM
- Mr.Taneo Moriyama, JAPAN

1.6 จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการและประเทศที่เข้าร่วมโครงการ:

มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 22 คน จาก 14 ประเทศ ได้แก่ บังคลาเทศ กัมพูชา ใต้หวัน ฟิจิ อิหร่าน อินเดีย อินโดนีเซีย มองโกเลีย เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา ไทย และ เวียดนาม

ส่วนที่ 2 เนื้อหา/องค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ

2.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือองค์กรในอุตสาหกรรมเกษตรระดับท้องถิ่นและอุตสาหกรรมอาหาร
2. กระตุ้นให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมีเป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ชัดเจนในการสร้างเครือข่ายงาน ความสัมพันธ์ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารแบบยั่งยืน

2.2 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากการบรรยาย

เนื้อหาที่จัดบรรยายในโครงการอยู่ภายใต้กรอบดังนี้

- a. Trends in agriculture and food industry development in Asia
- b. Revitalization of local rural economies through agricultural development
- c. Selected models of partnerships in agriculture and the food industry
- d. Cluster approach to the development of agriculture and the food industry

- e. Public-private partnership in agribusiness
- f. Roles of R& D centers in the development of local agriculture and the food industry
- g. Framework for the developing greater synergy between local agriculture and the food industry

เนื้อหาที่อบรมแบ่งได้ตามหัวข้อที่วิทยากรมาบรรยายดังนี้

1. Dr.Dindo Campilan

- Partnership คือ การร่วมงานระหว่างผู้ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อได้ผลประโยชน์ร่วมกัน มีการแบ่งความรับผิดชอบ มีการแจกแจงผลประโยชน์ที่ชัดเจน มีสามแบบคือ ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจด้วยตนเอง หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับสังคม หรือความสัมพันธ์เพื่อการวิจัยและพัฒนา การสร้างpartnership เกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง คือ จากการประเมินคุณค่า (value) จุดมุ่งหมาย (goal) ทรัพยากร (resource) ขั้นตอนการเจรจาให้เกิด (process) และผลที่ได้รับ (result)

- การสร้าง Partnership ในระบบอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารเกี่ยวข้องกับผู้ผลิตระดับท้องถิ่น เอกชนผู้ผลิต รายย่อย งานวิจัยพัฒนา ประชาชน มหาวิทยาลัย ผู้บริโภค การเงิน รัฐบาล ฯลฯ

- การตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนา มีหลายรูปแบบ เช่น องค์กรที่ตั้งมาเพื่อการวิจัยอย่างเดียว หรือองค์กรวิจัยเพื่อการพัฒนา หรือองค์กรวิจัยและพัฒนา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ หรือองค์กรที่ทำวิจัยเพื่อกำหนดนโยบายสำหรับองค์กรวิจัยและพัฒนาระหว่างประเทศ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้แก่ทุกคนในโลกอย่างเท่าเทียมโดยต้องมีการวิจัยเพื่อการเผยแพร่เทคโนโลยี เทคนิค ข้อมูล และแบ่งปันทรัพยากรให้แก่ผู้ต้องการได้ ตัวอย่างการช่วยเหลือขององค์กรวิจัยด้านมันฝรั่ง (CGIAR) ได้พัฒนาโครงการแปรรูปมันฝรั่งขนาดเล็กที่ไม่ได้ราคาที่ถูกโดยเกษตรกรที่ยากจนในอินโดนีเซีย จนได้ผลิตภัณฑ์ที่ชื่อว่า cummelly (potato snackfood) และเป็นที่ยอมรับในตลาดผู้บริโภค

2. Mr.Taneo Moriyama

- ในประเทศญี่ปุ่นมีการบริโภคผักที่ได้จากตลาดขายส่งน้อยลง หันไปบริโภคผักที่ตัดแต่งสำเร็จรูปมากขึ้น ดังนั้นเกษตรกรชาวญี่ปุ่นต้องมีการปรับตัวทำ contract farming เพื่อขายผักให้กับบริษัทแปรรูปผักแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ปัญหาที่เกษตรกรกังวล คือ ไม่สามารถควบคุมอัตราการผลิตให้ได้ตามที่ทำสัญญากับบริษัท ดังนั้นจึงมีการตั้งตัวกลางขึ้นมาเพื่อประสานระหว่างผู้ผลิตกับบริษัท เพื่อเป็นผู้จัดการหาสินค้าให้ครบตามสัญญา ลดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และบริหารจัดการเรื่องคุณภาพและปริมาณของผลิตผล อย่างไรก็ตาม ยังมีการทำสัญญาการผลิตผักเพื่อส่งให้กับผู้ใช้ผักโดยตรงที่มีความต้องการใช้ผักที่แตกต่างกันสำหรับบริโภคในครัวเรือน เช่น ร้านอาหารพวกแฮมเบอร์เกอร์ที่ต้องการผักสลัดที่ขนาดเล็กกว่าที่ใช้ตามครัวเรือน ซึ่งการทำ contract farming ในลักษณะนี้จะให้ผลดีต่อเกษตรกรมากกว่า เพราะต้องผลิตผักให้ได้คุณภาพ ราคาดี และมีมันคง

- เนื่องจากคนญี่ปุ่นรุ่นใหม่ไม่นิยมทำการเกษตร รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงรูปแบบการผลิตเป็นแบบ sixth industry ซึ่งมีหกรูปแบบ คือ

- 1.ผลิตแล้วขายตรง
- 2.ผลิตแล้วนำมาแปรรูปเอง
- 3.ผลิต+แปรรูป+ขายตรง
- 4.ผลิต+ แปรรูป+ขายตรง+ ทำร้านอาหาร

5.ผลิต+การท่องเที่ยว

6.ผลิต+ส่งออก

รัฐบาลสนับสนุนเงินทุนเพื่อให้มีการร่วมงานระหว่างเกษตรกรท้องถิ่นกับธุรกิจชุมชนขนาดย่อม

3. Mr. Joselito Bernardo

- ความร่วมมือระหว่างบริษัทเนสท์เล่ ฟิลิปปินส์กับเกษตรกรไร่กาแฟในเขตภูเขาเรอคก็ บริษัทเนสท์เล่ เข้าไปให้ความรู้เกษตรกรด้านการผลิตเมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ โดยเกษตรกรไม่ต้องทำ contract farming กับบริษัท เมื่อผลิตกาแฟก็สามารถขายให้บริษัทได้ ผลจากความร่วมมือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างบริษัทเอกชนและชาวบ้าน

4. Mr. Rajesh Bajai

- ยกตัวอย่างการลดขั้นตอนการกระจายสินค้าจากเกษตรกรสู่ผู้บริโภค โดยมุ่งเน้นการลดบทบาทพ่อค้าคนกลาง โดย บริษัท Reliance ตั้งศูนย์รับซื้อสินค้าโดยตรงจากเกษตรกร เพื่อนำไปขายสู่ผู้บริโภคโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง วิธีนี้เกษตรกรจะได้รับเงินทันทีที่ขายสินค้า บริษัทจัดตั้งห้องเย็นที่เก็บสินค้าจากผู้ผลิตได้โดยตรงทำให้สินค้ามีความสด

- ยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทผู้ส่งออกกล้วยหอม และองุ่น กับเกษตรกรผู้ปลูกกล้วย บริษัทได้ดำเนินการติดต่อเกษตรกรเพื่อให้ความรู้เรื่องการจัดการแปลง พัฒนาคุณภาพต้นไม้ ดิน น้ำ ปุ๋ย ตลอดจนเทคโนโลยีการเก็บผลไม้มันทำให้ได้คุณภาพผลผลิตสินค้าที่ต้องการ และเกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงจากการขายผลผลิต

2.3 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากกรณีศึกษาของประเทศสมาชิก

บทบาทของรัฐ

พบว่าในประเทศกำลังพัฒนา รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการสร้างนโยบายที่จะผลักดันให้เกิดการทำงานของเอกชนที่นำผลประโยชน์ไปสู่เกษตรกรภาคการผลิตอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น

เวียดนาม ได้นำเสนอปัญหาที่เกิดในภาคการผลิตผักและผลไม้ เวียดนามมีอัตรา export turnover fruit and vegetables สูงถึง 33% ผลไม้ไม่สามารถส่งเข้าไปขายในตลาดญี่ปุ่น ยุโรป และอเมริกาได้ เนื่องจาก ผลไม้ไม่ได้ตามมาตรฐานของประเทศเหล่านั้น รัฐบาลได้มีการออกนโยบายให้เอกชนมีสัญญาการผลิตเพื่อเป็นมาตรฐานสินค้า มีการตั้งระบบสหกรณ์เพื่อเชื่อมระหว่างเกษตรกรกับบริษัท อย่างไรก็ตาม นโยบายก็ไม่ได้ได้รับการตอบสนองจากเกษตรกรและเอกชนอย่างจริงจัง และนักวิจัยไม่ได้เข้ามา มีบทบาทพัฒนาองค์ความรู้ แก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

อิหร่าน เป็นกรณีศึกษาที่รัฐบาลตั้งสถาบันเฉพาะทางที่เน้นให้การศึกษาแก่บุคลากรอยู่ในระบบอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยเน้นสร้างหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการเพิ่มความรู้ในงานที่ทำอยู่ ผู้ที่เข้าอบรมในหลักสูตร มีตารางเวลาที่ยืดหยุ่น ไม่ต้องลาออกจากงานและมีการฝึกปฏิบัติจริงในห้องแล็บที่มีมาตรฐาน ต่อมาได้มีภาคเอกชนเข้ามาร่วมทำการเปิดหลักสูตรที่เปิดกว้างมากขึ้น โดยเพิ่มศูนย์การศึกษาที่กระจายไปถึงเกษตรกร ให้สามารถเข้าเรียนได้โดยไม่ต้องละทิ้งงานเกษตรของตนเอง

ความเห็นของผู้เข้าโครงการ ในประเทศไทยรัฐบาลยังไม่มีระบบการจัดการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนในกลุ่มเกษตรกรอย่างแท้จริง มักจะเป็นลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้จากชุมชนสู่ชุมชน หรือการอบรมดูงานเพียงระยะสั้น หลักสูตรที่เปิดสอนในวิทยาลัยระดับท้องถิ่นเอง ก็ไม่ได้ตอบสนองต่อการพัฒนาคนที่เข้าสู่วัยทำงานในภาคเกษตร แต่มักมุ่งเน้นไปที่นักเรียนนักศึกษาเต็มเวลาเสียโดยมาก

ฟิลิปปินส์ รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้มีนโยบายเพิ่มการสนับสนุนภาคการเกษตรให้ภาคเอกชนมีการจ้างงานที่ยั่งยืนและผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการส่งออกโดยมีการแบ่งผลประโยชน์แก่ผู้ทำงานอย่างเป็นธรรม

ความเห็นของผู้เข้าโครงการ จากการพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกจากฟิลิปปินส์ พบว่าเกษตรกรฟิลิปปินส์มีความรู้ทางกสิกรรมน้อย เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคในประเทศ รัฐบาลต้องเข้ามาช่วยเหลืออย่างมาก เห็นได้ว่าเกษตรกรไทย มีข้อได้เปรียบกว่าประเทศอื่นๆ คือมีองค์ความรู้ในด้านเกษตรดีและรัฐบาลที่ส่งเสริมโครงการต่างๆ ให้มากมาย แต่เกษตรกรไทยประสบปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการบริหารจัดการธุรกิจ

บังคลาเทศ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสามารถผลิตอาหารเลี้ยงประชากรในประเทศอย่างพอเพียง รัฐบาลมีนโยบายที่เน้นการพึ่งพาตนเองได้ และส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ เช่น การประกันราคาสินค้า เพิ่มเงินด้านความปลอดภัยของคนในสังคม กรณีตัวอย่างที่น่าเสียดคือ การที่บริษัทผลิตนมวัวได้เสนอการทำ contract farming กับเกษตรกรผู้ผลิตนม โดยที่บริษัทไม่ต้องสร้างฟาร์มวัวของตนเอง เกษตรกรสามารถขายน้ำนมในราคาของตนเองพอใจ ในกรณีนี้ ทำให้บริษัทมีนมไปจำหน่าย ขณะเดียวกัน เกษตรกรมีรายได้ที่แน่นอน

ความเห็นของผู้เข้าโครงการ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตอาหารได้มากจนสามารถส่งออกได้ ในกรณีการทำ contract farming นี้ เกิดขึ้นในประเทศไทยเช่นเดียวกัน แต่ส่วนมากในแง่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่เน้นปริมาณสินค้าที่ผลิตได้ ต้องมีคุณภาพจึงได้ราคาดี ผลิตผลที่ตกเกรดทำให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ต่ำลง ในประเทศไทยที่ขณะนี้ประสบปัญหาเรื่องแรงงานการผลิตสินค้าเกษตร การผลิตสำหรับ niche market จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ เกษตรกรไม่น้อยหันไปผลิตสินค้าน้อยแต่เน้นด้านคุณภาพสินค้า เพื่อเป็นสินค้าเกรดพรีเมียมที่ให้ราคาสูงแทน

บทบาทของงานวิจัยและพัฒนา

พบว่านักวิจัยจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยของรัฐมีบทบาทพัฒนางานด้านเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร โดยสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ เช่น ในประเทศอินเดีย ได้มีการวิจัยโครงการ Revalorizing Small Millets ในจังหวัด Mudura, Thiruvannamali และ Krishnagiri ที่มีการบริโภคอาหารเหล่านี้น้อย ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากงานวิจัยนำมาอบรมการผลิตให้แก่เกษตรกร ซึ่งนำมาขายเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

2.4 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานที่ Hadabima Authority of Sri Lanka, Peradeniya, เมือง Kandy ในวันที่ 18 มิถุนายน 2557

Hadabima Authority เป็นองค์กรของรัฐที่ตั้งขึ้นมาเพื่อจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนกสิกรรมในชนบทด้วยวิธีการเกษตรที่ยั่งยืน ตั้งอยู่ที่บริเวณ Central Hill เมืองแคนดี้ เป็นบริเวณเขาสูงอยู่ทางตอนกลางไปถึงใต้ของเกาะศรีลังกา

การดูงานแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ การไปเยี่ยมชมศูนย์ขยายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรง ศูนย์ดังกล่าวดำเนินงานภายใต้การดูแลของ Hadabima Authority มีหน้าร้านขายของ โรงเก็บสต็อกสินค้าเกษตร รวมถึงการทำบรรจุภัณฑ์สินค้า หลังจากนั้นทางคณะได้เดินทางต่อไปยังหมู่บ้านเกษตรกร ที่อยู่บนภูเขาสูง ได้เยี่ยมชมหมู่บ้านและแปลงเกษตร

ผลการดำเนินงานของ Hadabima Authority โดยสรุป

งานที่ทางองค์กรได้ทำหลักๆ เกี่ยวข้องกับการดูแลป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และการพัฒนาการทำเกษตรของชาวบ้านในแถบที่สูง เนื่องจากบริเวณเมืองแคนดี้มีการทำไร่ชา สวนผัก สวนกาแฟ ตามแนวเขาเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องแผ้วถางพื้นที่ป่าที่คอยซับน้ำฝน บริเวณดังกล่าวมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยที่ตกต่อปีค่อนข้างสูง คือ 1,861 มิลลิเมตร ทำให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน ส่งผลให้สูญเสียแร่ธาตุต่างๆ ในดินไป ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวทางองค์กรได้จัดโครงการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชคลุมดิน การบำรุงดิน นอกจากนี้ทางองค์กรได้ส่งเสริมเกษตรกรทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ลดการใช้ยาฆ่าแมลงและศัตรูพืชให้มีการใช้สมุนไพรแทน ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้เกษตรกรปลูกพืชหลากหลาย ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารภายในครัวเรือน นอกจากนี้ทางองค์กรมอบพันธุ์พืชและเครื่องมือการเกษตรแก่เกษตรกร

ส่วนที่ 3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

3.1 ประโยชน์ต่อตนเอง

การเข้าร่วมโครงการทำให้เข้าใจถึงวิธีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์มากขึ้น เกิดแนวทางการสร้างกลุ่มวิจัย และการนำความรู้จากงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ที่ชัดเจนทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าจะสามารถผลิตองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมีคุณภาพ

3.2 ประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด

ผู้อบรมในฐานะที่รับผิดชอบด้านวิเทศสัมพันธ์และงานวิจัยในหน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับบุคลากรในหน่วยงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของงานวิจัยและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเกษตร

3.3 ประโยชน์ต่อสายงานหรือวงการในหัวข้อนั้น

เกิดการประยุกต์ความรู้ในการสร้างเครือข่ายเข้ากับงานวิจัยให้เข้าถึงเกษตรกรและอุตสาหกรรมมากขึ้น

3.4 กิจกรรมการขยายผลที่ได้ดำเนินการภายในประเทศในระยะเวลา 60 วัน นับจากวันสุดท้ายของโครงการ

ส่งภาพและรายงานสรุปไปลงเผยแพร่ในจดหมายข่าวของสถาบันผลิตผลเกษตรฯ (รอการตอบรับการตีพิมพ์ และจะส่งตัวจดหมายข่าวไปยังกองวิเทศน์ต่อไป)

3.5 กิจกรรมการขยายผลที่จะดำเนินการภายใน 6 เดือนหลังเข้าร่วมโครงการ

จะมีการบรรยายในการสัมมนาเรื่องประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ Workshop on Promoting Partnership to develop local Agriculture and food industry ครั้งนี้ในโครงการ share and learn ของสถาบันผลิตผลเกษตรฯ ซึ่งวางแผนที่จะจัดในเดือนตุลาคม 2557 โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพฯ ของสถาบันมีจุดมุ่งหมายให้นักวิจัยที่ทำวิจัย/ดูงาน/เข้าอบรมในต่างประเทศ กลับมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ให้แก่บุคลากรภายในสถาบัน